

از میکه تا ماتمکه اعتیاد

"باده انسانی ابعاد فقهی - اجتماعی اعتیاد"

محمد باقر

www.ketab.ir

برفی، محمد، ۱۳۴۷ -

از میکده تا ماتمکده اعتیاد: جامعه شناسی ابعاد فقهی، اجتماعی اعتیاد / محمد برفی
- تهران: محراب فکر، ۱۳۸۳.

ISBN ۹۷۸-۹۶۴-۹۵۸۳۵-۲-۵

۳۰۶ ص.

فهرست نویسی بر اساس اطلاعات فیبا.

کتابنامه: ص. {۲۹۹} - ۳۰۶؛ همچنین به صورت زیر نویس.

چاپ چهارم.

۱. اعتیاد - جنبه های مذهبی - اسلام . ۲. مواد مخدر (فقه)

الف. عنوان: از میکده تا ماتمکده اعتیاد (بررسی ابعاد فقهی)

۲۹۷/۳۷۴

BP ۱۹۴/۲/۴

۳۸۳

۴۸۳-۳۶۳۹۸

کتابخانه ملی ایران

از میکده تا ماتمکده اعتیاد

"جامعه شناسی ابعاد فقهی، اجتماعی اعتیاد"

مؤلف: محمد برفی

ناشر: انتشارات محراب فکر

تلفن دفتر تهران: ۰۹۱۲۶۲۲۰۶۶۲

تلفن دفتر بیرجند: ۰۵۶۳۲۴۴۵۶۵۳

نوبت چاپ: پنجم-۱۳۹۴

تیراژ: ۲۰۰۰ جلد

چاپ و صحافی: گلرو

شابک: ۹۷۸-۹۶۴-۹۵۸۳۵-۲-۵

قیمت: ۱۰۰۰۰ تومان

حق چاپ محفوظ است.

۱۰	مقدمه چاپ دوم
۱۱	مقدمه
۱۵	بخش اول - کلیات
۱۶	فصل اول: بیان مسئله تحقیق
۲۶	فصل دوم: اهمیت موضوع و ضرورت انجام تحقیق
۳۱	الف - بیان‌های بهداشتی
۳۳	ب - زیان‌های اقتصادی
۳۸	ج - زیان‌های اجتماعی و اخلاقی
۴۰	- اعتیاد و جرم
۴۳	- اعتیاد و خانواده
۴۴	د - زیان‌های سیاسی اعتیاد
۴۷	هـ - اعتیاد و فرهنگ (ارزش‌ها)
۵۱	فصل سوم - طرح تحقیق
۵۲	روش تحقیق
۵۲	قلمرو تحقیق
۵۲	انگیزه انتخاب موضوع
۵۳	هدف تحقیق
۵۳	فایده تحقیق
۵۴	فرضیه‌های تحقیق
۵۴	محدودیت‌های تحقیق

۵۵ فصل چهارم: تاریخچه مواد مخدر در جهان
۵۶ تاریخچه مواد مخدر
۵۷ - تاریخچه تریاک در جهان
۶۶ - سابقه تریاک در ایران
۷۵ - سابقه حشیش
۷۹ - تاریخچه دخانیات
۸۹ فصل پنجم: انواع مواد مخدر و آثار آن‌ها
۹۰ تقسیم مواد اعتیادآور
۹۱ تریاک
۹۳ آمار فریبنده تریاک
۹۴ - مرفین
۹۵ - هروئین
۹۷ - حشیش
۹۹ - توتون (تباکو و سیگار)
۱۰۳ بخش دوم - ابعاد اجتماعی اعتیاد
۱۰۴ فصل اول: دیدگاه‌های موجود در زمینه علل اعتیاد
۱۰۵ ۱ - دیدگاه زیست‌شناختی
۱۰۶ ۲ - دیدگاه روانشناختی
۱۰۷ ۳ - دیدگاه سنج‌شناسی آسیب‌های اجتماعی
۱۰۷ ۴ - دیدگاه جامعه‌شناختی
۱۰۸ الف - تئوری ناهماهنگی در سازمان اجتماعی
۱۱۰ ب - تئوری انحراف از هنجارها
۱۱۰ ج - تئوری برچسب اجتماعی
۱۱۱ د - تئوری ستیزه‌ارزش‌ها
۱۱۳ ه - نقد و جمع‌بندی دیدگاه‌های نظری
۱۱۷ فصل دوم: علل و زمینه‌های اعتیاد

۱۳۹	بخش سوم: ابعاد فقهی اعتیاد
۱۴۰	فصل اول: فقه و مسائل اجتماعی
۱۴۱	- تعریف مسئله اجتماعی
۱۴۵	- علم فقه و تعریف آن
۱۴۷	- ارتباط فقه با مسائل اجتماعی
۱۴۸	- ضرورت تحول آرای فقهی
۱۵۱	- علل تحول آرای فقهی
۱۵۹	فصل دوم: آرای فقهای اسلام پیرامون افیون، حشیش و مشتقات آن دو
۱۶۰	قسمت اول: آرای فقهای شیعه
۱۷۹	قسمت دوم: آرای فقهای اهل سنت
۲۲۲	حکم تجارت مواد مخدر
۲۲۳	حرمت زراعت در اسلام
۲۲۴	حرمت سود حاصله از تجارت این مواد
۲۳۹	فصل سوم: آرای فقهای اسلام پیرامون نیکوتین و مشتقات آن
۲۴۰	قسمت اول: آرای فقهای شیعه
۲۴۹	قسمت دوم: آرای فقهای اهل سنت
۲۷۳	قسمت سوم: کتب تألیف شده در باب حکم دخانیات
۲۷۷	بخش چهارم: تجزیه و تحلیل مسئله مورد بررسی
۲۷۸	فصل اول: تجزیه و تحلیل مسئله مورد بررسی
۲۸۲	فصل دوم: تگاهی به حکم اعتیاد و حیلہ‌گری‌های موجود در باب آن
۲۹۱	فصل سوم: پیشنهادات
۲۹۹	منابع و مأخذ

مقدمه چاپ پنجم

بررسی موضوع مواد مخدر از منظر فقه اسلامی اهمیت خاصی دارد چون مبانی ایمانی و اعتقادی مردم است که رفتارشان را تعیین می کند. و اگر رفتاری از نظر دینی تأیید نگردد باورمندان به دین، از آن پرهیز خواهند کرد. در باور ما مسلمانان چون شراب حرام است لذا در زندگی مردم مومن مشاهده نمی شود که حاضر شوند از مهمان خویش با شراب پذیرایی کنند اما راجع به سیگار که حکمش روشن نبود پذیرایی می کردند و حتی برخی موقعیت مساجد و محیط های اجتماعی را در نظر نمی گرفتند و بی خیال از مسئولیت اجتماعی، هوای محیط تنفسی جماعتی را آلوده و کثیف می نمودند. حال آنکه مصرف مواد مخدر و دخانیات با اصول کلی قرآن و سنت پیامبر(ص) سازگاری ندارد و تعداد بسیاری از فقهای مذاهب اسلامی حکم به حرمت استعمال مواد مخدر و دخانیات داده اند که در بخش سوم کتاب آرا مشهور ما می توانید مشاهده کنید.

دین اسلام به ما آموخته است: ۱- خیانت و پلیدیها حرام است و اشیاء پاک حلالند "... وَجِلُّ لَهُمُ الطَّيِّبَاتُ وَ يُحْرَمُ عَلَيْهِمْ تَبَايُهُنَّ ... طَبَائِعُهَا كَبَائِرُهُنَّ" ... طریقات پاکیزه ها را بر ایشان حلال و خیانت و پلیدیها را حرام می کند.^۱

اگر بخواهیم به نگاه دین اسلام، دخانیات را در یکی از دو دسته متمایز خیانت و طیبیات مشخص کنیم تردیدی نیست که مواد مخدر و دخانیات را نمی توان از طیبیات برشمرد بلکه از خیانت است.

۲- حیانت از نفس از امور نوری است. آن است که می بایست از اضرار به خویش و دیگران جلوگیری کرد. " وَ لَاتُلْقُوا بِأَيْدِيكُمْ إِلَى التَّهْلُكَةِ " با دست خورید خود را به هلاکت میاندازد. با زیانهای مسلم مواد مخدر و دخانیات بدون شک معتادین در زمره کسانی هستند که دست خویش خود را به هلاکت می اندازند و طبق اصل " لَّا ضَرَّ وَ لَّا ضَرَّاءُ فِي الْإِسْلَامِ " در اسلام نه ضرر است نه ضرر رساندن، آسیب و ضرر رسانی به خود و اضرار به دیگران ممنوع است.

۳- حرمت اسراف و تبذیر: " وَ لَاتَسْرِفُوا إِنَّهُ لَا يُحِبُّ الْمُسْرِفِينَ " اسراف نکنید زیرا خداوند اسراف کنندگان را دوست نمی دارد. " وَ لَاتَبذُرُوا مَالَكُم مِّمَّا كَانَتْ آيَاتِهِ لَكُمْ لَعَلَّكُمْ تُرْحَمُونَ " و تبذیر مکن که برآستی تبذیر کنندگان و مسرفین برادران شیطانند.

بدون تردید استعمال مواد مخدر و دخانیات، اتلاف مال در راهی است که هرگز نفعی می باشد و انسان را در زمره مسرفین و مبذرین قرار می دهد.

۴- پرهیز از عملی که مضراتی بیشتر از منافع دارد. " وَ يَسْئَلُونَكَ عَنِ الْخَمْرِ ... " از تو درباره شراب و قمار سوال می کنند بگو: بی آمد های زیانبار آن دو بسیار است و منافی هم برای مردم

۱ اعراف (۱۵۷)

۲ بقره (۱۹۵)

۳ انعام (۱۴۲)

۴ اسراء (۲۷-۲۸)

۵ بقره (۲۱۹)

دارد ولی زیانشان بیشتر از منافعتشان می باشد .

این استدلال در حقیقت یک ارزیابی و سنجش عقلانی است که انسان از آنچه ضررش بیشتر است اجتناب نماید . رسول اکرم می فرماید : اعمال ما بر سه قسم است یا حلال آشکار یا حرام آشکار یا بین آندو ، یعنی شبهه ناک می باشد ، کسی که امور شبهه ناک و نامعلوم را ترک کند از محرمات نجات پیدا می کند و کسی که به امور مشبه آلوده شود ، ناگزیر بارتکاب محرمات کشانده میشود ، بدون آنکه خود بخواهد و بناند به هلاکت و ضلالت می افتد . استفاده از مواد مخدر و دخانیات اگر از محرمات قطعی تلقی نشود بی شک از مصادیق شبهات می باشد و شیوه اسلام و پیشوایان دین در چنین مواردی اولویت اجتناب برده است . فقهای مسلمان ، قاچاقچیان مواد مخدر را از مصادیق مفسد فی الارض دانسته اند و شرع برای این دسته از تبهکاران اجتماعی ، مجازاتی سنگین تر از آدم کشی تعیین کرده .

" إِنَّمَا جَزَاءُ الَّذِينَ يُحَارِبُونَ اللَّهَ وَرَسُولَهُ وَيَسْعَوْنَ فِي الْأَرْضِ فَسَادًا أَنْ يُقَتَّلُوا أَوْ يُصَلَّبُوا أَوْ تُقَطَّعَ أَيْدِيهِمْ وَأرجلهم من الأَرْضِ أَيْقُوا مِنَ الْأَرْضِ ... ۱ "

زیرا در محرمات قاتل ، حکم قصاص جاری است اما باگذشت مدعی خصوصی (ولی دم) مجازات اعدام منتفی می شود و قاتل با پرداخت به از اعانت اسعاف می شود ولی درباره مفسد فی الارض چنین گذشت و تخفیفی راه ندارد . اما همانگونه که خلدن در امور ناپسند ، توبه و بازگشت به سوی حق را برای همه نابهنجاران باز گذاشته ، این دسته از مفسدان نیز اگر پیش از آنکه به چنگال قانون عدالت گرفتار شوند توبه نمایند مؤمنان را آفت حکومت اسلامی فرار می گیرند . " ... إِيَّا الَّذِينَ قَاتَلُوا مِن قَبْلِ أَنْ تَقْدِرُوا عَلَيْهِمْ، فَاعْلَمُوا أَن سَاءَ غَفْوًا رَحِيمٌ "

این اثر جدای از بحث علمی آن به دنبال این برد تا تبیین آثار زیانبار فرهنگی، اجتماعی، بهداشتی، اقتصادی و ... مواد مخدر و دخانیات، ضمیر خود آگاه افراد جامعه را بیدار کند و با تبیین احکام فقهی هر کدام از مواد، با بهره جستن از عواطف دینی مردم، این پیام را به آنها منتقل نماید . از آلوده شدن به مواد اعتیادآور پرهیز نمایند.

انه ولی التوفيق

محمد برفی

آر. ما - ۱۳۹۴

به نام خدا

مقدمه چاپ دوم

کتاب "از میکده تا ماتمکده اعتیاد" که برای دومین بار چهره می‌گشاید تا انسانیت را از میکده‌ی خیالی معناد که سرانجامی جز ماتمکده‌های سرد ندارد، برحذر دارد. در این چاپ چیزی بر کتاب افزوده نشده که شکل آن را تغییر دهد، جز آنکه با زیر عنوان "جامعه‌شناسی ابعاد فقهی، اجتماعی اعتیاد" و طراحی نو تقدیم علاقمندان به فرهنگ و اندیشه اسلامی می‌گردد.

در فاصله‌ای که کتاب پس از چاپ اول نایاب شده بود توسط فردی که کپی برداری را تألیف و پژوهش حساب کرده بود بخش عمده‌ای از کتاب، کپی و با عنوان "ما، اعتیاد، جامعه" چاپ و به بازار عرضه شده بود. امید آن می‌رود که معاونان وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی توجه جدی‌تری به بررسی تألیفات نموده و ساز و کار قانونی جهت رسیدگی به این نوع تخلفات در نظر گیرند تا شاهد تألیفات کپی شده در جامعه نباشیم و عمل نابهنجار کپی‌برداری به عنوان یک امر بدی تلقی نگردد.

در پایان وظیفه‌حور می‌بینم از همکاری و مساعدت مدیریت محترم نشر احسان جناب آقای یعقوبی که با علاقه‌مندی تمام به گسترش فرهنگ دینی، پر و مشوقم بودند صمیمانه تشکر و قدردانی کنم و از خداوند تبارک و تعالی، سلامتی و توفیق شان را مسألت می‌نمایم.

انه ولی التوفیق

محمد برفی

یکم بهمن ماه هشتاد و یک

مقدمه

یکی از بلاها، خانمان‌سوز که آفتی بر پیکر جوامع بشری است، مسئله مواد مخدر و اعتیاد می‌باشد که تدرت‌ناک، خلاقیت، توان، کوشش و سازندگی را از انسان‌ها گرفته و بنیان خانواده، اعتقاد و باورهای دینی آن‌ها را در معرض نابودی و از هم پاشیدگی قرار داده است و نتایج آن روزه روز، رو به گسترش است.

کمتر کشوری است که مهمترین و اساسی‌ترین مسئله مواد مخدر و اعتیاد نباشد، هر ساله مبالغ هنگفتی، صرف مبارزه با آن می‌گردد ولی همچنان رقم باندهای قاچاق مواد مخدر و تعداد معتادان افزایش می‌یابد و سازندگی‌ها رو به سوزندگی، توانایی‌ها رو به ناتوانی و ثروت‌ها رو به بهدام‌راندی می‌رود و می‌کند خیالی معتاد نیز به ماتمکده‌ای سرد مبدل می‌گردد.

صاحب‌نظران و عالمان متعهد تردیدی ندارند که حلّ این معضله اجتماعی نیازمند مبارزه‌ای مستمر و همه‌جانبه از ابعاد نظامی، انتظامی و سیاسی تا تلاش‌های اقتصادی و فرهنگی می‌باشد، و نیز از دید اندیشمندان پنهان نیست که از میان انواع مبارزه، ریشه‌ای‌ترین تلاش در راه مقابله با این پدیده شوم که بتواند جامعه را در مسیر پیشگیری از این آفت، واکنش کند، پرداختن به فعالیت فرهنگی در زمینه‌های گوناگون اعتقادی، فکری، هنری، تبلیغی و غیره است. و تلاش بی‌وقفه فرهنگی است که تضمین‌کننده بهره‌دهی فعالیت سایر بخش‌ها می‌باشد. نکته مهم در کیفیت تقابل فرهنگی با مشکل مواد

مخدر، توجه به ویژگی‌های فرهنگی هر جامعه، بالاخص در بعد عقاید مذهبی، با توجه به نقش مهم و اساسی مذهب در زندگی انسان‌ها، می‌باشد. جوامعی که اکثر افراد آن از مردم مسلمان و معتقدان به احکام شریعت اسلام تشکیل یافته است، بر عهده دست‌اندرکاران مسایل فرهنگی - عالمان و اندیشمندان این جوامع است که با تبیین معارف، اخلاقیات، آرمان‌ها و احکام این دین مبین، جامعه را از ورطه مفاسدی چون مواد مخدر باز دارند و وظیفه و تکلیف شرعی و الهی هر فرد را در این باره مشخص نمایند، تا این که آحاد جامعه و ارگان‌های مختلف با توجه به نظر شرع و قانون الهی به وظیفه خود مبادرت ورزند.

بنابراین یکی از گام‌های بلند در امر مبارزه با مواد مخدر، پژوهش در زمینه حکم فقهی و روشن شدن تکلیف شرعی است. اما از آنجا که برای درک معنای داده شده به وقایع از سوی افراد، حال کنش و واکنش، نخست باید متن اجتماعی محیط بر کنش و واکنش‌ها را تفسیر کرد در این پژوهش بر آن شدیم تا با تبیین ابعاد فقهی، اجتماعی اعتیاد از دید فقهای مذاهب اسلامی، به تأثیر شرایط محیطی، سیاسی و اجتماعی نیز بر آرای حضرات فقها، این نمونه مورد بررسی پردازیم، تا واکنش فقها نسبت به مسایل اجتماعی و اثر شرایط اجتماعی آنان نیز روشن شود.

در این نوشتار سعی شده ابواب و فصول مختلفی که در این زمینه وجود دارد، گنجانده شود؛ مانند: تاریخچه مواد مخدر، انواع مواد و عوارض آن‌ها، شناسایی علل اعتیاد و دیدگاه‌های موجود، آرای فقهای اسلامی (شبهه و سنی) از صدر تاکنون پیرامون مواد سه‌گانه حشیش، افیون و تنباک، فقه و مسایل اجتماعی و رابطه آن‌دو، و تبیین علت بعضی از اختلاف نظر‌ها و عوامل مؤثر بر آرای فقهی فقها.

تشکر و قدردانی

در پایان وظیفه خود می‌دانم از حسن مساعدت و راهنمایی اساتید ارجمند جناب آقای دکتر توسلی و جناب آقای دکتر تقفی، که با علاقه‌مندی تمام به امور پژوهشی، مشوق و راهنمای من بوده‌اند، صمیمانه تشکر و سپاسگزاری نمایم و از خداوند تبارک و تعالی، سلامتی و توفیق‌شان را مسألت می‌نمایم.

و نیز از مساعدت و توجه مسئولین دفتر نشر و فرهنگ معارف اسلامی و همچنین کلیه عزیزانی که به نوعی بنده را یاری کرده‌اند، قدردانی و امتنان وافر دارم و از خدای متعال اجر جزیل و خیر کثیر برایشان خواهانم.

در خاتمه، خدای را بر این توفیق شایان، سپاس و شکر می‌گویم و بر این امر معتقدم که این پژوهش نیز به دور از نقص نمی‌باشد، لذا از کلیه علما، اساتید و محققان درخواست مساعدت و راهنمایی در جهت رفع نقایص آن را دارم.

نَسَأَلُ اللّٰهَ التَّسَدِيدَ وَالتَّوْفِيقَ لِمَا يَحِبُّ وَ يَرْضَى. أَنَّهُ وَلِيُّ التَّوْفِيقِ

محمد برفی

خرداد/۱۳۷۶ هجری شمسی

www.ketab.ir